

Rola terapii pedagogicznej w procesie wychowawczym wychowanków

Każde dziecko jest indywidualnością. Rozwija się, idąc niejako własną drogą, posiada swoje cechy w zakresie stylu uczenia się, tempa i rytmu pracy.

I. Adamek

Renata Wołk

Młodzież, która trafia do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego bardzo często ma ogromne braki edukacyjne, które w wielu przypadkach powodowane są zaburzeniami utrudniającymi przyswajanie wiedzy. Trudności w uczeniu się mogą pojawiać się na różnym poziomie edukacji szkolnej. Powodują one, że uczeń nie potrafi – w czasie przewidzianym programem nauczania – przyswoić sobie określonej wiedzy i umiejętności. W tym znaczeniu stanowią one przyczynę, a zarazem pierwszy etap niepowodzeń szkolnych. Oceny niedostateczne, które są sygnałem ujawniania się niepowodzeń szkolnych, świadczą równocześnie o znacznym ich zaawansowaniu. Bowiem przez trudności w uczeniu się należy również rozumieć subiektywne trudności, które niekoniecznie manifestują się ocenami niedostatecznymi-uczeń może wykazywać postępy w nauce. Dokonuje się to jednak kosztem ogromnego wysiłku, niewspółmiernego do nakładu pracy, co nie pozostaje bez konsekwencji dla systemu nerwowego dziecka i jego dalszego rozwoju. Trudności szkolne mogą przekształcić się w jawne niepowodzenia, stać się przyczyną zaburzeń zachowania i poważnych trudności wychowawczych. Ważnym elementem udzielanej pomocy wychowankom jest udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych.

Terapia pedagogiczna w literaturze

W literaturze specjalistycznej i praktyce pedagogicznej terapia pedagogiczna definiowana jest jako forma pomocy uczniom ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysleksja, dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia) oraz dzieciom zagrożonym dysleksją rozwojową (Czajkowska, Herda 1989, Bogdanowicz 1994, Gruszczyk-Kolczyńska 1994, Zakrzewska 1996, Górniewicz 2000, Skorek 2005, Skałbiana 2007, Kowaluk 2009, Balejko, Zińczuk 2006). Zdaniem M. Bogdanowicz termin terapia pedagogiczna oznacza usuwanie (leczenie) specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu za pomocą metod pedagogicznych (Bogdanowicz 1994, s. 116). Podobnie definiują terapię pedagogiczną I. Czajkowska i K. Herda (1989). Według E. Skorek (2005) oddziaływania te mają charakter pracy korekcyjno-kompensacyjnej, ukierunkowanej, z jednej strony ma usprawnianie zaburzonych funkcji (korekcja), z drugiej zaś na wspomaganie funkcji dobrze rozwijających się, tak, aby mogły być wsparciem dla funkcji zaburzonych lub mogły je zastąpić (kompensacja). Oba terminy (terapia i praca korekcyjno-kompensacyjna) często występują zamiennie, chociaż M. Bogdanowicz proponuje rozumieć terapię pedagogiczną jako całokształt działań pedagogicznych stosowanych wobec

dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Tymczasem w prawie oświatowym funkcjonuje termin „zajęcia korekcyjno-kompensacyjne” jako rodzaj specjalistycznych oddziaływań wobec uczniów z trudnościami, których realizacją zajmuje się specjalista (osoba z przygotowaniem w zakresie terapii pedagogicznej). W tej dwuczłonowej strukturze pojęciowej słowo korekcja oznacza usprawnianie zaburzonego obszaru, a słowo kompensacja proces wyrównywania deficytów rozwojowych w celach przystosowania się dzieci z trudnościami w uczeniu się do warunków szkolnych (Dykcik 2001, s. 74-85). Terapia i wychowanie pozostają we wzajemnej zależności, stąd uprawnione jest analizowanie terapii zarówno w kategoriach procesu dydaktycznego, jak i procesu wychowania (Kowaluk 2009, s. 62).

Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne są rodzajem terapii pedagogicznej (zwanej również terapią wychowawczą), ukierunkowanej na korygowanie i kompensowanie zaburzeń psychoruchowych dziecka jako jednej ze szczególnie ważnych przyczyn niepowodzeń w przedszkolu lub szkole. Zajęcia dedykowane są głównie dzieciom, którym brak opanowania pewnych umiejętności utrudnia prawidłowy rozwój. Grupa, w której odbywają się zajęcia powinna być niewielka, najbardziej pożądana to kilkusobowa, do pięciu osób, gdyż mała liczebność podnosi efektywność zajęć. Powinna być tworzona w oparciu o wiek uczestników oraz o konkretne zaburzenia rozwojowe. Zajęcia mają za zadanie rozwijać oraz aktywizować funkcje osobowościowe i intelektualne młodych pacjentów, pomóc im w pełni uczestniczyć w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Zajęcia są prowadzone przez nauczycieli mających specjalne przygotowanie w obrębie terapii pedagogicznej.

Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne skierowane są do dzieci wymagających indywidualnego podejścia, mało samodzielnych, łatwo rozpraszających się, nieśmiałych, z dysleksją rozwojową (dysleksja, dysortografia, dysgrafia). Są polecane także uczniom, którzy mają zaburzenia funkcji wzrokowych, słuchowych czy ruchowych. Jednym słowem do wszystkich dzieci, którym zaburzenia rozwojowe utrudniają opanowanie danych umiejętności, uznawanych za podstawowe. Każdy uczestnik terapii ma do zrealizowania indywidualny program terapii stworzony w oparciu o zalecenia Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i nauczyciela prowadzącego grupę. Podczas spotkań coach stara się aktywizować swoich podopiecznych. Terapia będzie skuteczna zarówno w przypadku uczniów z brakami rozwojowymi w sferze percepcyjno-motorycznej, jak i z zaburzeniami w sferze emocjonalno-społecznej. Podczas zajęć uczniowie uczą się nowych rzeczy i doskonalią

umiejętności, które już zdobyły, umacniają wiarę we własne możliwości i są zachęcane do większej samodzielności. Kluczowym celem zajęć korekcyjno-kompensacyjnych jest pomoc uczestnikowi w pokonaniu trudności uniemożliwiających mu uzyskiwanie dobrych wyników w przedszkolu lub szkole. Prowadzący zajęcia nauczyciele korzystają z różnorodnych metod wspomagania rozwoju psychofizycznego, by osiągnąć najlepsze wyniki w pomocy dzieciom.

W czasie zajęć wykorzystywane są najnowsze metody wspomagania rozwoju psychofizycznego, poprawy efektywności przyswajania treści programowych, korygowania i kompensowania zaburzeń funkcji poznawczych. Specjaliści pomagają w zdobywaniu jednych z bardziej podstawowych umiejętności: naukę czytania, pisania, liczenia poprzez:

- ćwiczenie poprawy koncentracji uwagi na danej czynności, spostrzegawczości,
- ćwiczenie poprawy pamięci i logicznego myślenia,
- doskonalenie sprawności ruchowej,
- polepszanie funkcji wzrokowej wraz z funkcją orientacji przestrzennej,
- usprawnianie funkcji słuchowej,
- doskonalenie sprawności manualnej,
- kształtowanie umiejętności porównywania, segregowania i samokontroli,
- poprawę umiejętności czytania,
- usprawnianie integracji percepcyjno-motorycznej,
- doskonalenie umiejętności pisania,
- poprawę umiejętności liczenia wraz wykonywaniem średniej trudności działań matematycznych,
- ulepszanie umiejętności stosowania poprawnej ortografii.

Odpowiednio poprowadzone zajęcia, przez wyspecjalizowanego nauczyciela pomogą dziecku, stanie się bardziej samodzielne, umocni wiarę we własne siły i zdejmie z siebie sporo stresu. Istotą zajęć jest również pobudzenie w dzieciach chęci do działania, pogłębianie motywacji i zrozumienie zasad zdrowej konkurencji. Mają one uwzględniać naturalne potrzeby i możliwości dziecka i dostosowywać do nich tempo pracy. Mogą one być prowadzone indywidualnie (jeśli problemy i niedobory rozwojowe są na tyle duże, że konieczny jest bardzo

intensywny trening) lub zespołowo. W tym drugim przypadku, należy stworzyć taki zespół dzieci, żeby charakteryzowały ich podobne trudności. Nauczyciel jest wówczas zobowiązany do tego, aby opracować program zajęć wspólny dla wszystkich uczniów, z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb.

Rozpoczynając pracę na zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych należy uwzględnić kilka zasad. Zalicza się tutaj:

1. **zasadę indywidualizacji zasad i metod oddziaływania** – każde dziecko powinno mieć swój indywidualny program, w którym będą zaznaczone formy i metody pracy wykorzystywane na zajęciach, rolą nauczyciela jest również wspieranie uczniów w przezwyciężaniu trudności, motywowanie ich do działania oraz kontrolowanie przebiegu zajęć i efektów, jakie w ich trakcie się pojawiają;
2. **zasadę powolnego stopniowania trudności w nauce czytania i pisania** – konieczne jest, aby w trakcie zajęć stopniować trudności, zaczynać od ćwiczeń prostych i powoli przechodzić do tych bardziej skomplikowanych. Powinno się to jednak odbywać w momencie, kiedy dziecko opanuje już ten łatwiejszy materiał. Ćwiczenia należy wykonywać tak długo, dopóki nauczyciel nie będzie miał pewności, że uczeń opanował daną umiejętność. Nie ma w tym przypadku żadnych reguł czasowych;
3. **zasadę korekcji zaburzeń** – zaczynamy od najgłębiej zaburzonych funkcji i umiejętności najslabiej opanowanych – jest to bardzo istotna zasada, w której należy uwzględnić to, że nie można pracować tylko nad jedną funkcją, ponieważ może dojść do przetrenowania i zmęczenia. Ćwiczenia trzeba tak przeplatać, aby bazować zarówno na percepcji wzrokowej, jak i słuchowej oraz przeplatać aktywności;
4. **zasadę kompensacji zaburzeń** – chodzi tutaj o to, aby wykorzystywać na zajęciach ćwiczenia zarówno funkcji zaburzonych, jak i niezaburzonych, aby uczeń mógł wytworzyć właściwe mechanizmy kompensacyjne. Dzięki temu funkcje, które są sprawniejsze, będą korzystnie wpływały i wspierały te, które są zaburzone;
5. **zasadę systematyczności** – zajęcia powinny odbywać się przynajmniej raz w tygodniu, ponieważ zbyt długie przerwy mogą negatywnie wpływać na rozwój dziecka i powodują regres;

6. **zasadę oddziaływań psychoterapeutycznych** – nauczyciel powinien tak prowadzić zajęcia, aby panowała na nich życzliwa i pełna akceptacji atmosfera. Będzie ona korzystnie wpływała na budowanie relacji na linii terapeuta-uczeń, dzięki czemu proces przekazywania wiedzy będzie zdecydowanie łatwiej przebiegał. W trakcie zajęć konieczne jest dawanie dzieciom możliwości odnoszenia sukcesu i motywowanie ich do zdobywania wiedzy i odczuwania satysfakcji z nauki;
7. **zasadę atrakcyjności ćwiczeń** – zajęcia powinny być ciekawe dla uczniów, zachęcające ich do podejmowania aktywności, zaciekawiające ich. W momencie, kiedy jakieś ćwiczenie okaże się za trudne, należy udzielić dziecku delikatnego, dyskretnego wsparcia, żeby budować wiarę dziecka we własne możliwości.

Oprócz stosowania wyżej wymienionych zasad, konieczne staje się uwzględnianie w trakcie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych ćwiczeń doskonalących percepcję słuchową, wzrokową, orientację przestrzenną czy sprawność ruchową. Dodatkowo, warto pracować nad pamięcią wzrokową i słuchową oraz umiejętnościami grafomotorycznymi, koncentracją uwagi i koordynacją wzrokowo-ruchową. Wówczas, można przypuszczać, że będą one efektywne i pomogą dzieciom z trudnościami osiągnąć sukces.

Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne mają zupełnie inny charakter niż normalne lekcje. Nie ma na nich żadnych ocen oraz nie wykorzystuje się współzawodnictwa w ich trakcie. Mają one uwzględniać naturalne potrzeby i możliwości wychowanka i dostosowywać do nich tempo pracy. Daje to komfort wychowankom do otwierania się i przezwyciężania strachu i wstydu. Zajęcia w grupie o zbliżonych problemach pomagają w procesie socjalizacji wychowanka, dają również możliwość zawiązania przyjacielskich relacji.

Bibliografia:

- Bogdanowicz M. (1994), *O dysleksji, czyli specyficznych trudnościach w czytaniu i pisaniu – odpowiedzi na pytania rodziców i nauczycieli*, Wydawnictwo Linea, Lubin
- Czajkowska I., Herda K., *Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w szkole. Poradnik dla nauczycieli szkół podstawowych*, WSiP 2005
- Cichocki A. (2006), *Podstawy organizacji oddziaływań terapeutycznych w szkole*
- Dykcik W. (2001), *Formy postępowania terapeutyczno-wychowawczego*,
- Kowaluk M. (2009), *Efektywność terapii pedagogicznej dzieci z trudnościami w uczeniu się*, UMCS, Lublin
- Skorek E. (2005), *Terapia pedagogiczna, tom I i II*, Impuls, Kraków